

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT IN TERMS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

У статті розглянуто проблему професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації освіти як важливої складової сучасної педагогічної практики. Окреслено теоретичні аспекти успішної професійної адаптації вчителів до нових реалій інформаційного суспільства, що забезпечує комфортні умови для вдосконалення та професійного зростання педагогів. Висвітлено перспективи розвитку освіти в умовах цифровізації. Важливість цього процесу полягає в забезпеченні якісної освіти та підготовці учнів до життя в цифровому суспільстві. Зазначається, що на сучасному етапі цифровізація є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка вносить значні зміни в його організацію, програмно-методичне забезпечення, методики викладання та навчання учнів. Педагоги мають бути готовими до використання сучасних інформаційно-цифрових технологій, вебосвітніх ресурсів у своїй професійній діяльності та постійно підвищувати рівень своєї кваліфікації. Професійний розвиток вчителів не обмежується лише оволодінням новими технологіями. Він також передбачає вивчення інноваційних педагогічних підходів, форм, методів, прийомів навчання, які допомагають удосконалювати освітній процес. Сформульовано висновки, що професійний розвиток педагогів в умовах цифровізації освіти – це неперервний та динамічний процес. Він вимагає від педагогічних працівників відкритості до змін, бажання вчитися та здатності адаптуватися до нових викликів і можливостей. Ті педагоги, які інвестують у свій професійний розвиток здатні створювати сучасне освітнє середовище, яке готує здобувачів освіти до успішного життя в інформаційному суспільстві. Визначено основні напрями подальших наукових розвідок, зокрема пошук ефективних шляхів цифровізації як комплексу інструментів, що оптимізують навчання, забезпечують персоналізацію та автоматизацію освітніх процесів.

Ключові слова: цифровізація; професійний розвиток; освітній процес; цифрові техно-

логії; цифрове освітнє середовище; інформаційно-цифрова компетентність.

The article considers the problem of teachers' professional development in terms of digitalization of education as an important modern pedagogical practice component. The theoretical aspects of teachers' successful professional adaptation to the new realities of the information society are outlined, which provides comfortable conditions for the improvement and professional growth of teachers. The prospects for the development of education in terms of digitalization are highlighted. The importance of this process lies in ensuring quality education and preparing students for life in a digital society. The authors note that at the current stage, digitalization is an integral part of the educational process, which brings significant changes to its organization, software and methodological support and methods of teaching students. Educators must be ready to use modern information and digital technologies, web-educational resources in their professional activities and constantly improve the level of their qualifications. Teachers' professional development is not limited to mastering new technologies. It also involves the study of innovative pedagogical approaches, forms, methods, learning devices that help to improve the educational process. The conclusions state that teachers' professional development in terms of digitalization of education is a continuous and dynamic process. It requires from teaching staff an openness to change, a desire to learn and the ability to adapt to new challenges and opportunities. Those teachers who invest in their professional development are able to create a modern educational environment that prepares students for a successful life in the information society. The main directions of further scientific research are determined, in particular, the search for effective ways of digitalization as a set of tools that optimize learning, ensure personalization and automation of educational processes.

Key words: digitalization; professional development; educational process; digital technologies; digital educational environment; information and digital competence.

УДК 37.011.3-051:005.336.5]:004
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/64.2.35>

Колеснікова І.В.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри методики
викладання навчальних предметів
Комунального закладу «Житомирський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської
обласної ради

Орлова О.А.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри суспільно-
гуманітарних дисциплін
Комунального закладу «Житомирський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської
обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний світ перебуває в стані постійних технологічних змін, які ставлять перед системою освіти нові завдання та виклики. Реформування вітчизняної освіти неможливе без системного використання цифрових технологій в освітньому процесі, управлінській діяльності та системі професійного розвитку вчителів. У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року зазначено, що «реформування педагогіки загальної середньої освіти передбачає перехід до

педагогіки партнерства між учнем, учителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками й технологіями навчання, зокрема інформаційно-комунікативними технологіями» [5]. Цифрова трансформація, упровадження сучасних технологій навчання стали невід'ємною частиною сучасної системи освіти. Цифрове середовище відкриває безмежні можливості для удосконалення освітнього процесу. Водночас, використання цифрових технологій вимагає від педагогів не тільки технічної готовності, але й нових підходів до викладання та навчання здобувачів освіти, тобто постійного професійного розвитку. Виникає потреба в учителях,

готових та здатних працювати в умовах цифрового суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На необхідності цифровізації освітньої сфери акцентовано увагу в низці нормативно-правових документів. Про потребу «підвищення цифрової компетентності педагогів, підготовки їх до подальшої роботи в сучасних умовах організації освітнього процесу в закладах освіти з урахуванням основних напрямів державної політики в галузі освіти, зокрема її цифровізації та європейського вектору розвитку» зазначається у Наказі Міністерства освіти і науки України від 10.12.2021р. № 1340 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» [8]. Теоретичні й практичні аспекти надання освітніх послуг закладами освіти для професійного зростання фахівців як пріоритетного напрямку формування освітнього потенціалу держави висвітлені в працях учених О. Боднар, В. Гладкової, М. Гриньової, Г. Кравченко, В. Кременя, М. Лазарєва, Л. Мартинець, В. Олійника, Ю. Рашкевича, Т. Сорочан, В. Ягупова та ін. Теоретичні основи створення та впровадження цифрового освітнього середовища досліджуються у роботах В. Бикова, М. Жалдака, Ю. Жука, К. Колос, В. Лапінського, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пінчук та ін.

Результати проведених досліджень свідчать про те, що сучасний педагог крім загальних цифрових навичок, необхідних для здійснення ефективної професійної діяльності, повинен мати й спеціальні уміння щодо використання новітніх цифрових сервісів (Інтернет речей, хмарні технології та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Упровадження інформаційно-цифрових технологій в освітній процес вимагає від педагогів постійного професійного розвитку, який став стратегічно важливою складовою успішного впровадження цифрових інновацій в освіту. Дистанційні платформи, електронні підручники та журнали, онлайн-інструменти, віртуальні лабораторії – це тільки частина ресурсів, які використовуються в сучасному освітньому просторі. Цифрові технології внесли суттєві зміни в парадигму навчання та навчального середовища, перетворивши її із традиційної у відкриту глобальну систему. Педагоги, які не вміють працювати з новими цифровими технологіями, не володіють новим змістом освіти, методиками навчання, сучасними підходами до оцінювання, рефлексії, неспроможні забезпечити впровадження пропонуваніх інновацій. Враховуючи це, професійний розвиток педагогів у напрямку цифровізації освіти набуває особливої актуальності.

Мета статті – визначити теоретичні аспекти професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

На сьогодні цифровізація охоплює різні сфери життєдіяльності, активно долучається до цього процесу й система освіти. Стрімкий розвиток цифрових технологій призвів до нового формату сучасної освіти – цифрового.

Тенденції цифровізації освіти вимагають від педагога високого рівня інформаційно-цифрової компетентності та глибоких знань в галузі відповідних технологій для ефективної реалізації професійної діяльності, а також досить ґрунтовної практико орієнтованої підготовки використання інформаційно-комунікаційних технологій та сучасних освітніх технологій (онлайн-навчання (дистанційне), «змішане навчання» (blended learning), технології організації проектної діяльності дітей для вирішення різних видів завдань [5].

Комітет з освіти Європейського Союзу розробив профіль цифрових компетенцій педагога Digital Competence of Educators (DigCompEdu), який включає 6 основних областей, у яких виражається компетентність: використання цифрових технологій у професійному педагогічному середовищі; розвиток професійних умінь щодо пошуку, створення та спільного використання цифрових освітніх ресурсів; формування у вчителів необхідних навичок використання цифрових технологій у навчанні та викладанні; володіння цифровими інструментами та стратегіями оцінки результатів навчання; використання цифрових інструментів для розширення освітніх можливостей учнів; визначення змісту діяльності вчителя щодо супроводу процесу розвитку цифрової компетентності учнів [2].

Дослідник J. Сох [1], аналізуючи у своїй роботі вимоги, що ставляться інформаційним суспільством до сучасного вчителя, пропонує 15 основних навичок професійного розвитку XXI століття. У контексті сучасних тенденцій розвитку цифрового освітнього простору виокремимо деякі з них:

1. Професійний розвиток: – Адаптивність. У цифрову добу педагоги мають виявляти гнучкість і вміння пристосовуватися до умов сучасного високотехнологічного суспільства. Щодня розробляються нові цифрові технології, які можуть змінити формат навчання та викладання. Уміння адаптуватися до цих технологій – це навичка, яку повинен мати кожний сучасний педагог. – Комунікабельність. Уміння спілкуватися не лише зі своїми учнями, а й з батьками, колегами. Педагогу дуже важливо вміти висловлюватися чітко й стисло, щоб донести свою думку. Особливо актуальною ця навичка є зараз, у період активного впровадження дистанційних та змішаних форм навчання, вебінарів, відеоконференцій з використанням цифрових технологій, що забезпечують віддалену взаємодію через «екрани моніторів».

2. Командоорієнтованість. Одна з важливих навичок (soft skill) сучасного педагога – здатність

працювати в команді чи групі. Спільні колективні проекти, що реалізуються сьогодні в мережі Інтернет за допомогою різних інформаційних ресурсів, дають учителю більше можливостей для успішного вирішення проблемних питань як з учнями, так і з колегами, батьками.

3. Інноваційність. Сучасний педагог має бути готовим до використання нових освітніх програм, методик викладання, цифрових ресурсів. Бути інноваційним означає мати мислення, що забезпечує здатність до впровадження інновацій.

4. Навчання впродовж життя. Змінюється світ, змінюються освітні технології, і педагог постійно має професійно розвиватися. Учитель, який готовий докласти зусиль для навчання, завжди буде ефективним і успішним.

5. Знання про сучасні технології. Технології розвиваються швидкими темпами. Потрібно не тільки знати про новітні технології, а й розуміти, які з цифрових інструментів підходять учням для реалізації певної освітньої цілі.

6. Здатність мотивувати учнів. У наш цифровий вік дуже важливо вміти знайти матеріали та інформаційні ресурси, які зацікавлять, умотивують та підвищать пізнавальну активність учнів. Це означає, що потрібно знати про нові цифрові технології навчання, програми, вебосвітні ресурси.

7. Здатність до розширення можливостей. Сучасні вчителі повинні надихати своїх учнів, давати можливість їм критично мислити, бути творчими, самостійно вирішувати проблеми, розмірковувати, рефлексувати.

На думку M. Kharbach, в умовах цифровізації освіти сучасному педагогу необхідно мати наступні педагогічні вміння й навички: знаходити та оцінювати навчальні онлайн-матеріали; створювати візуально привабливі матеріали; створювати віртуальні майданчики: блоги, сайти, wiki-платформи; вміти ефективно шукати інформацію у глобальній мережі Інтернет; використовувати можливості соціальних мереж для свого професійного розвитку; рекомендувати та поширювати власні навчальні ресурси; створювати, редагувати та розповсюджувати цифрове портфоліо; створювати, редагувати та розповсюджувати мультимедійний контент; використовувати онлайн-інструменти для впровадження таких сучасних педагогічних практик, як перевернутий клас, змішане навчання, мобільне навчання, проєктне навчання; налагоджувати зв'язки з іншими педагогами [3].

Ураховуючи зазначене вище, підкреслимо, що сьогодні, для професійного зростання фахівців актуальним є формування цифрових навичок та розвиток умінь їх використання в професійній діяльності.

Трансформація освіти в Україні передбачає реалізацію цілого комплексу заходів, розроблених з урахуванням глобальних трендів цифровізації,

а також пріоритетних напрямів Концепції розвитку цифрових компетентностей: розробка та впровадження цифрових навчально-методичних комплексів на основі хмарних технологій, рішень доповненої реальності, технологій візуалізації; гейміфікація освіти (розвиток та впровадження навчальних комп'ютерних ігор та цифрових симуляторів); розвиток дистанційної освіти, розширення масових онлайн-курсів, розвиток соціальних мереж в освіті, що дозволяють швидко обмінюватися інформацією, забезпечувати формування нової взаємодії користувачів, оволодіння навичками цифрового спілкування.

Розвиток та впровадження представлених концептуальних положень забезпечують не лише технологічність освітнього процесу, підвищення інтересу та мотивації до навчання, але й вимагають оволодіння педагогами новими знаннями та цифровими вміннями щодо створення цифрового контенту.

Визначимо деякі аспекти успішного професійного розвитку педагогів в умовах цифровізації освіти:

1. Цифрова грамотність. Педагоги повинні знати основи цифрових технологій та володіти навичками роботи з комп'ютерами, мобільними пристроями, програмами для навчання, мультимедійними засобами тощо. Важливо, щоб вчителів використовували цифрові інструменти раціонально та ефективно.

2. Цифрові ресурси. Педагоги мають бути здатними створювати, вибирати, оцінювати й використовувати цифрові освітні ресурси (електронні підручники, відеоуроки, інтерактивні завдання та онлайн-платформи для навчання).

3. Адаптація до інноваційних методик. Цифрові технології відкривають нові можливості для навчання і вимагають від педагогів адаптуватися до сучасних методик навчання.

4. Оцінювання. Педагоги повинні вміти оцінювати рівень навчальних досягнень учнів у цифровому середовищі й забезпечувати аналіз ефективності освітнього процесу. Це може бути використання тестуючих систем, систем електронної звітності та інших інструментів для моніторингу освітнього поступу учнів.

5. Підтримка соціально-емоційного розвитку. На тлі цифровізації освіти, педагоги повинні надавати учням підтримку у розвитку їх навичок спілкування, співпраці та критичного мислення, а також допомагати вирішувати проблеми, пов'язані з цифровими технологіями, таких як кібербулінг та безпека в Інтернеті.

6. Навчання. Постійне навчання має стати частиною професійної діяльності педагогів. Вони повинні брати участь у тренінгах, семінарах, курсах, вебінарах та інших формах навчання, щоб удосконалювати свої знання й навички.

7. Співпраця та обмін досвідом. Важливо створити умови для обміну досвідом між педагогами та співпрацю в команді. Використання професійних спільнот та платформ для обміну ідеями допомагає розширити знання й збільшити ефективність навчального процесу.

Зазначимо, що професійний розвиток сучасного педагога, неможливий без розвитку та трансформації системи післядипломної педагогічної освіти, діяльність якої спрямована на забезпечення якості неперервної педагогічної освіти вчителів у формі курсів підвищення кваліфікації з активним використанням цифрових технологій під час реалізації освітніх програм та проєктів.

Створення ефективних стратегій професійного розвитку педагогів є важливим завданням. Сучасний педагог має стати модератором, розробником освітніх траєкторій, тьютором, організатором проєктного навчання, координатором освітніх онлайн-платформ, розробником цифрових інструментів навчання, що неможливо без розвитку його інформаційно-цифрової компетентності.

Висновки. Сучасний світ, зумовлений цифровою реальністю, потребує від педагогів інноваційності, гнучкості та готовності до постійного самовдосконалення. Професійний розвиток педагогів є необхідним елементом сучасної освітньої системи. Учителі, які інвестують у свій власний розвиток, сприяють підвищенню рівня якості освіти. Разом з тим, від їхнього професійного розвитку залежить успішність цифрової трансформації освіти і готовність учнів до викликів майбутнього.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Cox J. 15 Professional Development Skills for Modern Teachers, 2019. URL: [https://www.teachhub.com/professional-development/2019/11/15-](https://www.teachhub.com/professional-development/2019/11/15-professional-development-skills-for-modern-teachers/)

[professional-development-skills-for-modern-teachers/](https://www.teachhub.com/professional-development-skills-for-modern-teachers/) (дата звернення: 27.10.2023).

2. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. 2017. URL: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/digcompedu_leaflet_en-2017-10-09.pdf

3. Kharbach M. 10 digital skills for teachers, 2016. URL: <https://www.educatorstechnology.com/2016/02/another-excellent-posterfeaturing-10-digital-skills-for-teachers.html> (дата звернення: 27.10.2023).

4. Колеснікова І. В. Цифровізація освітнього процесу в закладі післядипломної педагогічної освіти. *Науковий часопис Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2020. Випуск 78. С. 117-120.

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/249613934> (дата звернення: 27.10.2023).

6. Концепція розвитку цифрових компетентностей. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.10.2023).

7. Морзе, Н., Базелюк, О., Воротникова, І., Дементієвська, Н., Захар, О., Нанаєва, Т., ... & Чернікова, Л. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проєкт). *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, 2019. С. 1-53.

8. Наказ МОН України від 10.12.2021 № 1340 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti> (дата звернення: 27.10.2023).

9. Сисоєва С. Цифровізація освіти: педагогічні пріоритети. «Освіта і суспільство», 2021, № 10-11, С. 8-9. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/about-us/2545/> (дата звернення: 27.10.2023).